

Příloha

Způsob řešení situace IPB vyvolává některé zásadní otázky týkající se role státu, výkonu bankovního dohledu a konkrétního postupu použitého v tomto případě. Některé nejčastěji zmiňované dotazy jsou proto uvedeny na tomto místě spolu se stručným shrnutím toho, co je relevantní pro posouzení správnosti a účelnosti postupu státu a ČNB.

1. Byla ČNB oprávněna zasáhnout dříve ?

O činnosti bankovního dohledu ČNB informuje v materiálu „Zpráva o činnosti bankovního dohledu v České republice“ z prosince 1999, který je zveřejněn na internetových stránkách ČNB. Pro posouzení adekvátnosti postupu bankovního dohledu je nutno vzít v úvahu následující skutečnosti:

- bankovní dohled je sice vybaven značnými pravomocemi, na jejich uplatňování se však zpravidla vztahují předpisy o správním řízení, včetně jejich přezkoumatelnosti soudem; při sporech s bankami nebo akcionáři musí nést důkazní břemeno bankovní dohled, který musí mít dostatečně průkazné podklady pro svůj postup,
- bankovní dohled má však velmi omezené možnosti reagovat v situaci, kdy management banky systematicky zkresluje údaje o jejím hospodaření a auditor takto zkreslená čísla potvrzuje; potom je odkázán až na provedení vlastních kontrol, které jednak mají poměrně dlouhé časové intervaly (jak je ve světě obvyklé) a za druhé, rozsah tohoto zkreslování nemusí odhalit,
- v průběhu poslední kontroly činnosti banky navíc docházelo ze strany IPB k obstrukcím, které ČNB znemožňovaly včasnější prokazatelné zjištění reálného stavu,
- vzhledem k povaze bankovní činnosti znamenají významná rozhodnutí bankovního dohledu vůči bankám nastartování nevratných změn a neodstranitelných poškození; ČNB proto musí v těchto případech jednat s maximální obezřetností, aby neoprávněným postupem nezpůsobila bance újmu.

V případě IPB šlo bezesporu o velmi citlivou situaci, neboť úpadek banky by měl dopad nejen na stabilitu bankovního sektoru, ale vzhledem k významu banky by měl i významné národohospodářské a společenské dopady. Proto ČNB ve spolupráci s vládou a Ministerstvem financí činila vše pro to, aby bylo nalezeno řešení s co nejnižšími celospolečenskými náklady.

Zavedení nucené správy jakožto extrémního nápravného opatření má dvě roviny.

V rovině věcné jde o to, že zavedení nucené správy není cílem, ale prostředkem, který má umožnit řešení. Je však nutno připomenout, že samotné zavedení nucené správy nemá vliv (a tedy ani odkladný účinek) na zákonnou povinnost ČNB odejmout bance povolení působit jako banka při poklesu kapitálové přiměřenosti pod stanovenou hranici. Pokud by nebyly splněny podmínky pro poskytnutí veřejné podpory, nucená správa by neměla smysl a bylo by nutno při splnění zákonných podmínek přistoupit rovnou k odnětí povolení působit jako banka.

V rovině právní jde o splnění zákonných podmínek pro zavedení nucené správy vymezených v zákoně o bankách, podle kterých je možno nucenou správu zavést, pokud nedostatky v činnosti banky ohrožují stabilitu bankovního systému a akcionáři nečinili

potřebné kroky k odstranění těchto nedostatků. Tyto skutečnosti však s ohledem na postup banky nebylo možno jednoznačně zjistit a ověřit; ČNB proto nemohla rozhodnout o zavedení nucené správy dříve, než měla za prokázané, že tyto zákonné podmínky byla naplněny.

Pokud jde o rok 1997, podařilo se situaci IPB řešit vstupem zahraničního akcionáře a posílením kapitálu banky zvýšením základního jmění a vydáním podřízeného dluhu, takže nebyly důvody pro zavedení nucené správy. Účetní závěrku IPB za rok 1998 potvrdil auditor výrokem bez výhrad.

Pro dřívější zavedení nucené správy v letošním roce nebyly dány věcné ani právní podmínky, resp. ČNB neměla dostatek nezbytných podkladů, které by dřívější zavedení nucené správy umožňovaly. Jednání s akcionáři probíhala do poslední chvíle, předběžné informace auditora o kvantifikaci jeho zjištění chybějících opravných položek nebyly do vydání výroku předloženy v listinné podobě. Na druhou stranu, pokud by do vydání výroku auditora, které bylo bankou ohlášené na 26. června, nedošlo k dohodě s akcionáři, nebylo by zřejmě možné zavést nucenou správu a situaci banky řešit, a to z důvodu poklesu kapitálové přiměřenosti pod 1/3 stanoveného limitu. Nevydání výroku nebo výrok s výhradou by bylo zřejmým spouštěcím mechanismem runu na banku, který však přišel již o 14 dní dříve.

2. Bylo možné řešit problémy IPB jinak než zavedením nucené správy ?

Existovaly v zásadě 3 scénáře:

- nalezení dohody mezi stávajícími akcionáři, novým strategickým investorem a státem (IPB sama postupně přiznávala, že rozměr problému přesahuje možnosti a/nebo ochotu akcionářů řešit situaci vlastními silami bez finanční pomoci státu)
- odejmutí povolení působit jako banka, přičemž následná likvidace by přešla v konkurs
- zavedení nucené správy se dvěma variantami vyústění:
 - rychlý vstup strategického investora, který by byl schopen zvládnout převzetí a řízení IPB,
 - pokusit se řídit banku nuceným správcem, snažit se s využitím záruky za vklady zastavit run na banku, získat záruku státu na část aktiv tak, aby ČNB nemusela ze zákona odejmout povolení působit jako banka, vypsát výběrové řízení na vstup strategického investora a snažit se prodat banku dříve než ztratí jakoukoliv hodnotu.

Analýza národohospodářských a společenských dopadů ukázala, že odejmutí povolení působit jako banka s následným vstupem do konkursu je spojeno s tak ohromnými negativními dopady, že jakákoli jiná varianta, která zajistí pokračování činnosti banky je výhodnější.

Dohoda s akcionáři předpokládá, že budou vytvořeny mechanismy, které zajistí kontrolu státu nad vynaloženou veřejnou podporou a že tato podpora neodplyne k akcionářům, ale bude sloužit k zajištění fungování banky. Možnost dohod s akcionáři je vždy v situaci kdy banka prohospodaří kapitál velmi obtížná. Ekonomická hodnota akcií je sice nulová, nicméně akcionáři nemají jiný, než morální důvod předat akcie státu za symbolickou cenu.

Nucená správa je opatřením krajním, zejména v případě takto velké banky, které navíc obvykle má negativní dopad na vnímání banky veřejností. Jediná osoba přebírá působnost statutárního orgánu i valné hromady, což je enormní zátěž a zkušenosti ukazují, že banka by

nemohla efektivně fungovat během déle trvající nucené správy. Rovněž pokles hodnoty banky během trvání nucené správy hovoří proti jejímu delšímu trvání.

3. Proč byla banka urychleně prodána ČSOB a nekonalo se standardní výběrové řízení (prodej strategickému investorovi prostřednictvím tendru)?

V případě IPB by delší trvání nucené správy okamžitě odhalilo nezpůsobilost tohoto řešení pro provoz banky rozměrů IPB. Veřejnost by k existující nucené správě pojala nepochybně nedůvěru, která by vedla k odlivu vkladů. Banka by nebyla schopna obsluhovat i úvěrovatelné klienty. Obojí by vedlo k erozi banky a vedlo zřejmě k její ztrátovosti i bez ohledu na nutnost vytvářet chybějící rezervy a oprávky.

Za této situace lze považovat „rychlé řešení“ za ekonomicky velmi efektivní. Již delší dobu Nomura vyjednávala se zájemci o převzetí podílu na bance. Jednání vedla s investory Unicredito – Allianz, jejichž zájem vycházel primárně se zájmu Allianz o pojišťovnu IPB, po neúspěšném jednání o vstup do České pojišťovny, a.s., a později pak s ČSOB. Nomura mnohokrát deklarovala neexistenci preferencí pro investora, nicméně Unicredito - Allianz měly určitou výhodu vzhledem k zahájenému due dilligence ve skupině. V rámci kooperativní varianty oba zájemci vyjádřili nezájem o nákup akcií, vzhledem k vyšším rizikům transakce a problémům s ostatními akcionáři, a preferovali jednoznačně zájem o nákup podniku či části podniku IPB.

Nabídky přes tuto stejnou filozofii vykazovaly rozdílnosti. Unicredito - Allianz, i přes určitou částečnou znalost rizik, preferovaly postup spočívající v rychlém manažerském převzetí banky a až následnou dohodnou o transakci za několik měsíců, zatímco ČSOB uvažovala i o rychlém řešení spočívajícím v okamžitém převzetí banky a následném dojednání kontraktu. I přes příslib Unicredito - Allianz, že po období manažerského převzetí banky by mohl následovat určitý tendr, ani jedno z řešení neodpovídalo standardnímu transparentnímu výběrovému řízení na prodej banky.

Jako podstatný fakt však vystupuje skutečnost, že zatímco řešení ČSOB bylo rychle proveditelné v podmínkách nucené správy, postup Unicredito - Allianz vycházel z postupných kroků konzistentních s kooperativním řešením a nebyl by rychle realizovatelný.

Nelze tedy říci, že by ČSOB byla vybrána bez konfrontace s jinými alternativami, ale v rámci možností šlo o racionální rozhodnutí, které vycházelo z již učiněných příprav a předchozích jednání. Kritériem výběru v daném případě pochopitelně nemohla být cena (nebylo možno ji rozumně definovat), ale schopnost zajistit pokračování činnosti IPB a minimalizovat náklady státu.

Naproti tomu organizace výběrového řízení po zavedení nucené správy by hrozila velkými riziky, jejichž společným jmenovatelem je čas. Aby výběrové řízení mělo smysl, musel by se nejprve dobře definovat předmět prodeje, tzn. důkladně rozklíčovat majetkové propojení IPB a dalších společností ze skupiny IPB. Dále by se musely definovat podmínky očištění banky a poskytnout investorům čas na vyhodnocení situace. Teprve potom by mohlo proběhnout vyhodnocení nabídek a začít jednání s investorem.

Během té doby by však mohla zásadně klesnout hodnota banky v důsledku odlivu vkladů vyvolaných nejistotou o budoucnosti banky. Rovněž řízení takto velké banky během nucené správy by přece jenom bylo velmi komplikované, neboť nucený správce nemůže plnohodnotně nahradit činnost statutárního orgánu, jakkoli může zajistit fungování banky. Zároveň se zhoršuje platební morálka dlužníků oproti stavu, kdy banka má jasného majitele, a

rostou náklady (klientům je nutno kompenzovat rizika vyššími sazbami nebo nahrazovat levnější primární zdroje zdroji z mezibankovního trhu nebo úvěry od ČNB).

Pokud jde o obchodní podmínky transakce, ČSOB dostala takové záruky a ujištění, které jí dovolily transakci provést a které by požadoval jakýkoli jiný investor. Rozsah požadavků investorů na očištění problémových bank je dostatečně znám z předchozích případů a IPB je z tohoto hlediska exemplární příklad problémové banky (netransparentní majetková propojení nikoli prostřednictvím majetkových účastí, ale opčních a obdobných smluv, věcně i právně komplikovaná struktura operací směřujících k zakrytí skutečné kvality aktiv). Úspory nákladů státu na záchranu IPB bylo tedy dosaženo tím, že rychlým prodejem se podařilo zabránit poklesu hodnoty banky.